

РОЗДІЛ II. ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: ІСТОРИЧНІ ТА СУЧАСНІ РОЗВІДКИ

УДК 130.2

*Герчанівська Поліна Евальдівна,
доктор культурології, професор,
завідувач кафедри культурології та інноваційних
культурно-мистецьких проектів
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*

ИНДИВИД, СУБ'ЄКТ, ОСОБИСТІТЬ, ИНДИВИДУАЛЬНІСТЬ ЯК БАЗОВІ КОНЦЕПТИ ТЕОРЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ: НОВІ ПІДХОДИ І СТРАТЕГІЇ

Стаття присвячена переосмисленню інструментарію теоретичної культурології в межах концепту «людина». Розглядається сутність елементів понятійного ряду, що входять до його семантичного поля, – «індивід», «суб'єкт», «особистість», «індивідуальність». Акцентується увага на їхніх диференціальних й інтегральних ознаках у контексті внутрішніх зв'язків із навколишнім середовищем, а також із соціокультурною діяльністю людини.

Ключові слова: людина, індивід, культурний суб'єкт, соціальний суб'єкт, особистість, індивідуальність.

*Герчановская Полина Евальдовна,
доктор культурологии, професор
заведующий кафедрой культурологии и инновационных
культурно-художественных проектов
Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств*

ИНДИВИД, СУБЪЕКТ, ЛИЧНОСТЬ, ИНДИВИДУАЛЬНОСТЬ КАК БАЗОВЫЕ КОНЦЕПТЫ ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЛОГИИ: НОВЫЕ ПОДХОДЫ И СТРАТЕГИИ

Статья посвящена переосмыслению инструментария теоретической культурологии в рамках концепта «человек». Рассматривается сущность элементов понятийного ряда, входящего в его семантическое поле, – «индивид», «субъект», «личность», «индивидуальность». Акцентируется внимание на их дифференциальных и интегральных признаках в контексте внутренних связей с окружающей средой, а также с социокультурной деятельностью человека.

Ключевые слова: человек, индивид, культурный субъект, социальный субъект, личность, индивидуальность.

Gerchanivska Polina,
*Doctor of cultural studies, professor,
the head of culture science and innovative culture and artistic projects chair
of the National academy of managerial staff of culture and arts*

**THE INDIVIDUAL, SUBJECT, PERSONALITY, INDIVIDUALITY
AS THE BASIC CONCEPTS OF THEORETICAL CULTUROLOGY:
NEW APPROACHES AND STRATEGIES**

The article is devoted to rethinking tools of the theoretical culturology within the framework of concept of "human". The basic concepts of scientific knowledge of the essence of man are considered. Particular attention is given to the modern culturological concepts, which reveal the essence of this phenomenon in the biological, psychological, social and cultural dimensions.

Key words: human, individual, cultural subject, social subject, personality, individuality.

Людська природа багатогранна, парадоксальна і загадкова. Існує безліч підходів, теорій, концепцій до її розуміння. Кожна з них, як правило, розкриває один або декілька аспектів, однак ніяк не всю її сутність. Щоб скласти повну і всебічну картину щодо цього феномену, необхідно в першу чергу познайомитися з понятійним апаратом, який дає можливість з'ясувати проблему. Витоки цього напрямку дослідження простежуються у філософії, соціології, культурній і соціальній антропології, психології та інших галузях знань. Кожна з них визначає сутність людини в різних ракурсах і з позицій виокремлення тих чи інших її функцій, що породило багату палітру дефініцій феномену. Розглянемо зміст терміну «людина» в контексті сучасної культурології.

Семантичне поле терміну «людина» містить понятійний ряд, елементи якого, зокрема «індивід», «суб'єкт», «особистість», «індивідуальність», визначаються певними диференціальними ознаками, але пов'язані між собою системними відносинами і співвідносяться з навколишньою дійсністю і людським досвідом. Зміст кожного з них найповніше розкривається через значення інших семантичних компонентів. Без їхнього осмислення не можливо зрозуміти такі соціокультурні явища, як: ідентичність, самоідентифікація людини, криза ідентифікації, суб'єктивація людини тощо. Проаналізуємо сутність елементів означеного понятійного ряду. Звернемося до дефініції ключового терміну «людина» і сформулюємо фундаментальні характеристики цього феномену в біологічному, психічному, соціальному та духовному вимірах.

У європейській філософії можна виокремити такі основні концепції наукового осягнення сутності людини як: природоцентризм, теоцентризм, антропоцентризм та соціоцентризм. У природоцентризмі знайшли відбиток найдавніші уявлення про людину, які створили парадигмальну основу античної натурфілософії. Стародавнє мислення не розчленовувало картину світу: природа, людина, божество в ній були інтегровані в єдине ціле. Абсолютизуючи природу, людина відчувала свій генетичний зв'язок з усім органічним світом, уявляючи себе як частину геобіосистеми.

У середньовічній філософії природоцентризм трансформується у теоцентризм. Бог стає центром Всесвіту, джерелом всякого буття, а природа, людина конститууються як Його творіння. Епоха Відродження, звільнила європейську духовну культуру від середньовічної схоластики, відзначивши нову віху на шляху розгадки таємниці людської сутності. Процес секуляризації привніс у людську свідомість ідеї антропоцентризму, що став основним світоглядним орієнтиром епохи Ренесансу. Людина конститується вищим сенсом буття, стверджується ідеал гармонійної, розкріпаченої, креативної, діяльної людини.

Просвітництво заявило про себе як епоха ліберально-просвітницьких уявлень про невичерпні можливості незалежної людини, наділеної розумом, якого не має природа. У ХІХ ст. фокус наукового мислення переноситься на соціальну природу людини. Значним кроком в історії філософської та суспільно-політичної думки з'явилася ідея щодо її соціальної й історичної природи, що була концептуально оформлено в працях К. Маркса, представників франкфуртської школи, російських філософів тощо.

ХХ ст. – епоха пізнання людської психіки (А. Адлер, Б. Ананьєв, Л. Виготський, Е. Еріксон, Дж. Келлі, А. Леонтьєв, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Хорні, К. Юнг тощо). Була здійснена спроба збагнути індивідуальні відмінності між людьми, їхню поведінку з погляду психології. Сьогодні практично в усіх психологічних школах і напрямках досягнуто розуміння того, що при аналізі сутності людини слід враховувати її біосоціальну природу, свідому й несвідому психічні сфери, її самість.

Звернемося до культурологічного осмислення людини як реальної, самостійно існуючої цілості. Сучасна культурологія тлумачить цей феномен як особливий рід сущого, творця історичного розвитку, культури, суб'єкта соціальної творчості [3, 347]. У цій інтерпретації визначені головні риси, які відбивають своєрідність людини як істоти: розум, членороздільна мова, орієнтованість на дію, що відрізняє її від тваринного світу. Одночасно акцентується увага на її унікальній властивості – соціальності.

Сфокусуємо увагу на поняттях – *індивід*, *суб'єкт діяльності*, *особистість*, *індивідуальність* і спробуємо знайти в них те універсальне, що належить кожній людині. Усі вони більш вузькі, ніж поняття «людина», і характеризують певну сферу його семантичного поля – природну, соціальну або культурну.

Так, термін «*індивід*», «*індивідуум*» (від лат. *individuum* – неподільне) означає «кожен самостійно існуючий організм» [7, 234], представник *Homo sapiens*. У цьому формулюванні підкреслюється біологічна сутність людини, її фізичне або матеріальне *Я*. Індивід з'являється на світ з уже певними біологічними, фізичними та психологічними параметрами. Одночасно йому властиві стійкі інваріанти, що відрізняють його від інших видів живої природи: свідомість, мова, можливість *пізнання* об'єктивної реальності та *цілеспрямована дія*.

Зупинимось на процесі пізнання як позабіологічної діяльності людини. Ідея буття передбачає субстанціональний поділ на буття об'єкта пізнання і буття суб'єкта пізнання. Тобто «пізнання завжди зводиться до відношення між двома відокремленими сутностями: суб'єктом, який пізнає, і об'єктом, який пізнається» [1]. З'ясуємо сутність суб'єкта.

Своїми коріннями поняття «суб'єкт» сягає давньогрецької філософії та логіки й тлумачиться як реальний предмет або предмет у реченні (ὄλοκεῖμενον грец. – предмет). Аналізуючи генезис цього поняття, А. Шеманов пише, що аж до Нового часу це поняття зберігало значення речі й лише у філософії Р. Канта «починає трактуватися не тільки як річ, не тільки як предмет і навіть не тільки як носій властивостей (значення, що зближує його з поняттям субстанції). Він виступає перш за все як джерело активності – і причому, з подачі лейбніцевської монадології, як джерело активності сприйняття (перцепції) та свідомості (апперцепції)» [8, 267]. Поняття суб'єкт набуває стійкого зв'язку з духовною діяльністю – сприйняттям, свідомістю, мисленням – і стає позначенням головно духовної субстанції – людини як розумної істоти.

Отже, за часів Р. Канта опозиція суб'єкт–об'єкт отримує зміст бінарності розуму, що пізнає, і реальності, що пізнається. У подальшому в німецькій філософії ця бінарна опозиція набуває характеру антиномії духовної активності й матеріальної предметності. Е. Гуссерль знімає цю опозицію, тлумачачи це поняття як суб'єкт свідомості, конститутивною властивістю якого є спрямованість на предмет. Питання щодо сутності суб'єкта подовжують хвилювати науковців протягом усього ХХ ст. Сьогодні на протигагу модерністській філософській традиції, у межах якої людська свідомість позиціонувалася як спрямованість на об'єкт (антиномія суб'єкт–об'єкт) і постмодерністському деконструктивізму, актуалізованому через відношення суб'єкт–текст, акцент зміщується з текстологічної реальності на комунікативну, центруючись навколо бінарності суб'єкт–суб'єкт.

Говорячи про пізнання, слід розрізнати два змісти цього поняття: по-перше, чуттєве пізнання дійсності (відчуття, сприйняття), у процесі якого здійснюється пряма взаємодія суб'єкта з довколишнім світом; по-друге, раціональне пізнання – на основі абстрактного мислення й логічних міркувань. Незважаючи на функціональну спільність, ці форми мають іманентні особливості. Якщо відчуття є відбиттям окремих якостей об'єкта, то сприйняття – це відображення всієї сукупності його властивостей. На відміну від чуттєвого пізнання, метою раціонального пізнання є відображення явищ і процесів у контексті їхніх внутрішніх зв'язків і закономірностей, що досягаються за допомогою раціонального оброблення даних чуттєвого пізнання.

Зазначимо, що абсолютного суб'єкта не існує. По-перше, демаркація між суб'єктом і об'єктом досить умовна, нерідко об'єктом пізнання стає сама людина. Тобто в процесі самопізнання суб'єкт перетворюється на об'єкт дослідження. По-друге, мінливість людської свідомості породжує варіативність цього поняття, воно трансформується відповідно до основоположної соціокультурної парадигми часу. По-третє, сутність суб'єкта варіює в контексті поля діяльності людини (соціальний суб'єкт, культурний суб'єкт тощо).

У процесі цілеспрямованого досягнення людиною об'єктивного світу й застосуванні отриманих знань у практичній діяльності проявляється його сутність як *культурного і соціального суб'єкта*. Осмислення людини в соціокультурній площині дає найповнішу відповідь на питання щодо людської природи.

Основою духовної та практичної активності людини є знання, однак вони «лише закладають підґрунтя людської духовності, а для того, щоб мати реальний вплив на життєдіяльність суб'єкта, вони мусять трансформуватися у світоглядні та моральні принципи і цінності, життєзмістові орієнтири, переростати в усвідомлення конкретних цілей та засобів їхнього досягнення [6, 19]».

Протягом соціогенезу знання акумулюються й селектуються людським досвідом, створюючи систему «соціальних конвенцій» колективного співіснування – культуру. Її носієм є сама людина: вона перетворює культурну реальність, зберігає й ретранслює культурний досвід спільноти, реалізуючи свою родову сутність – здатність творити, творити нове. Отже, один із найважливіших інваріантів людської сутності формулюється так: людина є *культурним суб'єктом*, виразником колективного й індивідуального культурного досвіду в системі соціального кодування.

Центральне місце в розкритті сутності культурного суб'єкта посідають терміни «креативність» і «творчість» людини. Часто вони сприймаються як ідентичні, однопорядкові, а втім, між ними існує певна відмінність. Сьогодні термін «креативність» використовують для позначення особливого типу інноваційної поведінки суб'єкта (індивідуального або колективного) під час прийняття рішень і плануванні стратегії самореалізації в будь-якій сфері людської діяльності.

У культурологічному трактуванні це – здатність людини до творчої діяльності (реалізації власної індивідуальності), результатом якої стає або нове бачення проблеми, ситуації, або новий продукт [4, 7]. За суттю креативність є особливим станом культурного суб'єкта, що характеризує його здатність до інновацій, ступінь готовності до творчої самореалізації. Її відправною точкою є усвідомлення суб'єктом необхідності творчого акту і своїх можливостей його здійснення, лише потім починається процес, який ми називаємо творчістю.

Якщо креативність є одним із показників творчої самореалізації культурного суб'єкта, то творчість – необхідним складником його життєдіяльності. У процесі творчої діяльності суб'єкт створює якісно нові матеріальні й духовні цінності. Саме завдяки творчості, людина реалізує себе як особистість, у творчості вона виходить за межі уже посталого, здійсненого, здобутого, створеного, викликаного до життя, утіленого, відкритого, пізнаного, освоєного.

Творча діяльність суб'єкта здійснюється на основі накопиченого соціокультурного досвіду спільноти (цінностей, звичаїв, норм, традицій, уміння, навичок). Її специфіка виявляється у спільності цілей, завдань, принципів взаємодії членів колективу, у характерних для спільноти технологіях і критеріях оцінки досягнутих результатів (їхньої утилітарної ефективності, соціальної прийнятності тощо). Для творчого процесу необхідно не лише знання, навички і система творчих методів, але й чітка орієнтація вектора творчості, його зв'язок з об'єктивною дійсністю й усвідомлення власних можливостей у реалізації поставленої задачі.

Одна з важливих функцій культури пов'язана із забезпеченням колективних форм життєдіяльності людей. Тому у фокусі подальшого аналізу – *соціаль-*

ний суб'єкт, суб'єкт соціально значущої цілеспрямованої активності для задоволення групових та індивідуальних інтересів і потреб суспільства. Його свідомість і поведінка мотивується й регулюється вже не стільки біологічними, скільки соціальними проблемами і досвідом спільної життєдіяльності, загальноприйнятими нормами і правилами їхнього задоволення.

Діяльність соціального суб'єкта орієнтована на вирішення прагматичних завдань, спрямованих на зняття протиріч і напруг, що виникають при спільному житті. Ключовими з них є: визначення загальних цілей соціальної активності та критеріїв оцінки результатів діяльності; підтримка певного рівня соціокультурної комунікації; соціокультурна регуляція суспільства.

В організації соціокультурної діяльності лежить принцип колективності й спільності цілепокладання. Зазначимо, що під цілепокладанням розуміється «процес формування цілі як ідеального образу бажаного (цілеформування); її досягнення і втілення в результат діяльності (цілереалізація)» [9, 705]. Цей процес не зводиться лише до одного цільового акту, у ньому ціль, засіб і результат складають нерозривне ціле. Цілепокладання формується носіями культури, які, аналізуючи досвід попередніх поколінь та його можливості через призму знання свого часу, трансформують потенціальні реалії в конкретні дії.

Як зазначив О. Румянцев, людське цілепокладання успадковане від конститутивного цілепокладання тварин і разом із цим радикально відрізняється від останнього, що забезпечує унікальність його позиції у світі [5]. Так, цілі у тварин ретроспективні, оскільки визначені видоспецифічним досвідом, а засоби їхнього досягнення детерміновані інстинктами, у яких відбита історія виду, що опосередкує відносини зі середовищем. Людські ж цілі, навпаки, перспективні, і є чинниками спрямованого руху в майбутнє, а способи їхнього досягнення – завданням творчого конструювання.

Невід'ємною складовою діяльності соціального суб'єкта є соціокультурна комунікація, тобто процес взаємодії між суб'єктами соціокультурної діяльності (індивідами, групами, організаціями тощо). Комунікація є основою всіх видів соціальних дій та одним із найважливіших механізмів соціокультурного процесу, забезпечуючи саму можливість формування соціальних зв'язків, управління й регулювання спільною життєдіяльністю соціальних суб'єктів і трансляцію соціального досвіду.

Зауважимо, що комунікативними можна визнати не всі дії, а лише ті, що мають мотиваційну підставу, орієнтацію на передавання інформації й здійснюються з використанням адекватної цій меті знакової системи. Саме завдяки комунікації людина одержує інформацію, знання, уявлення, досвід, ідеї соціокультурної спільноти, наслідуює й переймає способи діяльності, норми поведінки.

Основне завдання людини як соціального суб'єкта – відтворення соціуму як стійкої цілісності, підтримка рівня соціальної консолідації суспільства на підставі соціальних цілей, стандартів, цінностей, правил, звичаїв, технологій соціалізації особистості. Цьому завданню підпорядковується не лише її комунікативна діяльність, але й діяльність, що пов'язана зі соціокультурною регуляцією в суспільстві. У змістовому відношенні обидва феномени взаємозумовлені й зрощені в єдиній функціональній цілісності.

Залежно від рівня соціокультурного розвитку суспільства, його соціально-функціональної стратифікації складаються різноманітні композиції механізмів упорядкування взаємодії людей: в одних із них домінують конвенціональні форми, як, наприклад, у традиційних суспільствах; в інших – інституціональні, як у сучасному суспільстві. Але функціональне завдання соціального суб'єкта залишається незмінною – забезпечити колективні форми життєдіяльності людини.

Цей принцип розповсюджується на всі сфери його групової або індивідуальної практичної діяльності й має відношення як до матеріально-виробничої практики, так і до будь-якої форми людської діяльності – соціальної, інтелектуальної, комунікативної, художньої, релігійної, політичної тощо. Діяльність може бути здійснена колективно або індивідуально, але обов'язково зі соціально значущими результатами. Як відзначалось, об'єктом уваги та діяльності суб'єкта може бути не лише зовнішній світ, але й сама людина – з іманентною самооцінкою, програмою самовдосконалення, самоаналізом і саморегуляцією.

У ракурсі проблеми звернемося до поняття «*особистість*», що входить у семантичне поле терміну «людина». У культурології це поняття висловлює «цілісність індивідуального буття, що має свідомість і самосвідомість людини як суб'єкта діяльності й спілкування, відповідального за свої дії та вчинки» [8, 464]. Воно характеризує соціально-психологічну сутність людини, рівень її духовності та інтелектуального розвитку, що формуються в процесі культурного й соціального розвитку під впливом життя у суспільстві, виховання, навчання, спілкування, взаємодії.

Поняття «особистість» інтегрує якості людини як *homo sapiens*, як творця й носія культури і як соціальної істоти, які, з одного боку, є основою єдності людства, з іншого, – джерелом його різноманітності. Єдність людства закладена біологічно, однак кожний індивід має іманентні природні біологічні передумови, що відкривають йому можливості для індивідуалізації (наприклад, абсолютний слух, гарний голос).

Формування особистості є складним процесом соціокультурного розвитку людини. Природні властивості людини, накладаючись на матрицю диференційованих соціокультурних умов людського буття, визначають різноманітність людства. Процес адаптації людини до соціальних умов певної спільноти, її культурних цінностей отримав назву *соціалізації*. Адаптуючись до життя соціуму, людина одночасно формується як особистість, зі своїм внутрішнім світом і власними індивідуальними особливостями. Цей процес називають *персоналізацією*.

Обидва явища взаємозпов'язані, однак, якщо в процесі соціалізації акцентується увага на засвоєнні людиною загальних знань, норм, традицій певної спільноти, то під час персоналізації вона сконцентрована на індивідуалізації особистості, на її відмінності від інших членів соціуму. Особлива і несхожа на інших особистість характеризується поняттям «*індивідуальність*».

Важливими показниками індивідуальності є високий ступінь активності, напруженості роботи внутрішнього світу людини, а найважливішими рисами, що є умовами успішної діяльності, – креативність, готовність до творчої самореалізації; наявність здібностей, досвіду, знань, уміння; відкритість до іннова-

цій під час вирішення проблем; індивідуально неповторна система мотивів дій та цілепокладання; характер і темперамент.

У цілому можна конституювати, що людина являє собою складну самоорганізовану систему, у якій можна виокремити чотири функціонально взаємозв'язані підсистеми: біологічну, що зумовлена біологічними характеристиками людини; особистісну (індивідуальні настанови, психічні риси, потреби, емоції, воля), соціальну (комплекс соціальних ролей, функцій) і культурну (ціннісна орієнтація, норми поведінки тощо). У процесі функціонування системи ці елементи забезпечують вирішення таких основних проблем: адаптацію людини до зовнішнього середовища і підтримку її енергетичного балансу (біологічна); цілеформування та цілереалізації (особистісна); інтеграцію особистості в суспільство для досягнення поставленої цілі (соціальна); створення, структурування та функціонування ціннісних форм для комунікації й підтримки відносин у системі.

Об'єктом пізнання й діяльності людини є не лише зовнішній світ, але й вона сама, що виявляється в її здатності до самостереження, самоаналізу та саморегуляції. Це зумовлює розмаїття особистостей, які знаходяться на різних стадіях становлення та розвитку і відрізняються своїми іманентними властивостями.

Література

1. Джемс У. Психология / Под ред. Л. А. Петровской. – М. : Педагогика, 1991. – 368 с.
2. Кули Ч. Человеческая природа и социальный порядок / Ч. Кули; [пер. с англ.]. – М.: Идея-Пресс, Дом интеллектуальной книги, 2000. – 320 с.
3. Культурология. XX век. Энциклопедия. Т.1. – СПб. : Университетская книга; 000 «Алетейя», 1998. – 447 с.
4. Річинський А. В. Проблеми української релігійної свідомості / А. В. Річинський; [упоряд. А. Колодний, О. Саган]. – [3-є вид.]. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2002. – 448 с.
5. Румянцев О. К. Ретроспективное и перспективное целеполагание в культуре / О. К. Румянцев // Постигание культуры: Ежегодник / [отв. ред. О. К. Румянцев]. – М. : Рос. ин-т культурологии. – 2000. – Вып. 10. – С. 51–56.
6. Ситник П. К. Проблеми формування національної самосвідомості в Україні: [монографія] / П. К. Ситник, А. П. Дербак. – К. : НІСД, 2004. – 226 с.
7. Современный словарь иностранных слов. – СПб. : Дуэт. – 1994. – 752 с.
8. Теоретическая культурология / [Отв. ред. Румянцев О.К.]. – М. : Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга; РИК, 2005. – 624 с. (Серия «Энциклопедия культурологии»).
9. Філософський енциклопедичний словник / [наук. ред. Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук]. – К. : Абрис, 2002. – 741 с.
10. Mead G. H. Mind, Self and Society from the Standpoint of a Social Behaviorist / G. H. Mead; [edited by Charles W. Morris]. – Chicago: University of Chicago Press, 1934. – 380 p.

References

1. Dzhemc U. Psykholohyia / Pod. red. L. A. Petrovskoi. – M. : Pedahohyka, 1991. – 368 s.
2. Kuly Ch. Chelovecheskaia pryroda y sotsyalnyi poriadok / Ch. Kuly; [per. s anhl.]. – M.: Ydeia-Press, Dom yntellektualnoi knyhy, 2000. – 320 s.
3. Kulturolohyia. XX vek. Entsyklopedyia. T.1. – SPb.: Unyversytetskaia knyha; 000 «Aleteiia», 1998. – 447 s.

4. Richynskiy A. V. Problemy ukrainskoi relihiinoi svidomosti / A. V. Richynskiy; [uporiad. A. Kolodnyi, O. Sahan]. – [3-ie vyd.]. – Ternopil: Ukrmedknyha, 2002. – 448 s.
5. Rumiantsev O. K. Retrospektyvnoe y perspektyvnoe tselepolahanye v kulture / O. K. Rumiantsev // Postyzhene kulture: Ezhehodnyk / [otv. red. O. K. Rumiantsev]. – M. : Ros. yn-t kulturolohyy. – 2000. – Vyp. 10. – S. 51–56.
6. Sytnyk P. K. Problemy formuvannya natsionalnoi samosvidomosti v Ukraini: [monohrafiia] / P. K. Sytnyk, A. P. Derbak. – K.: NISD, 2004. – 226 s.
7. Sovremennyy slovar ynostrannykh slov. – SPb. : Duэт. – 1994. – 752 s.
8. Teoretycheskaia kulturolohyia / [Otv. red. Rumiantsev O.K.]. – M. : Akademycheskyi proekt; Ekaterynoburh: Delovaia knyha; RYK, 2005. – 624 s. (Seryia «Энсыклопедыя kulturo-lohyy»).
9. Filosofskiy entsyklopedychniy slovnyk / [nauk. red. L. V. Ozadovska, N. P. Polishchuk]. – K. : Abrys, 2002. – 741 s.
10. Mead G. H. Mind, Self and Society from the Standpoint of a Social Behaviorist / G. H. Mead; [edited by Charles W. Morris]. – Chicago: University of Chicago Press, 1934. – 380 p.

УДК 130. 2

***Кодьєва Олена Петрівна,**
доктор культурології, професор кафедри філософії
і соціально-гуманітарних дисциплін
Київського університету права НАН України,*

ІРОНІЯ ЯК АКТУАЛЬНА ЕСТЕТИЧНА ПРОБЛЕМА

У статті йдеться про те, що дослідження категорії іронії становить актуальну естетичну проблему. Суть проблеми – у протиріччі між традиційним розумінням іронії як прояву комічного, яке є модифікацією категорії прекрасного, і розповсюдженим неконструктивним розумінням іронії як суцільного заперечення. Вирішення проблеми має не лише академічне, а й велике суспільне значення.

Ключові слова: іронія, естетична проблема, прекрасне, ідеал, симулякр, естетичне почуття, відповідальність митця.

***Кодьєва Елена Петровна,**
доктор культурологии, профессор кафедры философии
и социально-гуманитарных дисциплин
Киевского университета права НАН Украины*

ИРОНИЯ КАК АКТУАЛЬНАЯ ЭСТЕТИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

В статье идет речь о том, что исследование категории иронии представляет собой актуальную эстетическую проблему. Суть проблемы – в противоречии между традиционным пониманием иронии как проявления комического, которое является модификацией категории прекрасного, и бытующим неконструктивным пониманием иронии как абсолютного отрицания. Решение проблемы имеет не только академическое, но и большое общественное значение.

Ключевые слова: ирония, эстетическая проблема, прекрасное, идеал, симулякр, эстетическое чувство, ответственность художника.